

Življenje

Tomaž Šalamun se je rodil 4. julija 1941 v Zagrebu na Hrvaškem, kmalu za tem pa se s starši preseli v Ljubljano. Tu je preživel osem let, nato je drugi razred obiskoval v Mostarju. Zopet so se vrnil v Slovenijo, v Koper, kjer je obiskoval gimnazijo in leta 1960 maturiral. Družinsko okolje, ki je bilo izrazito intelektualno-umetniško, ga je poslalo študirat v Ljubljano. Med študijem je sodeloval z neoavantgardno skupino OHO. **OHO** je slovenska umetniška skupina, ki je delovala v letih 1966 do 1971. Poleg likovnikov je združevala tudi literate in druge ustvarjalce.

Kasneje se je posvetil poeziji in postal svobodni umetnik. Leta 1963 je začel objavljati v *Perspektivah*, ki so bile tesno povezane z delovanjem OHO-jevcev. Bil je njihov odgovorni urednik. Zlasti pesem Duma 64 je za komunistično oblast pomenila žaljivo provokacijo. Ko s bile Perspektive (1960-1964) politično ukinjene, je nekaj dni presedel v zaporu. Velja za najprodnarnejšega pesnika slovenske neoavantgarde v šestdesetih letih 20. stoletja, v naslednjih letih pa je pomembna tudi njegova vloga kulturnega posrednika.

Diplomiral je iz umetnostne zgodovine. Leta 1969 se je zaposlil kot pripravnik v Moderni galeriji (Ljubljana), leta 1971 pa kot asistent za umetnostno zgodovino na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. V sedemdesetih letih začne potovati. Med temi potovanji je nastala večina njegovih pesniških zbirk. Leta 1970 odpotuje na trimesečni postdiplomski študij v Piso, največ pa je potoval po Severni Ameriki, kjer je nekaj časa tudi živel in bil kulturni ataše v Združenih državah Amerike. Američani so ga sprejeli za svojega, t. j. ameriškega pesnika in ga navajajo skupaj s svojimi najboljšimi pesniki. V zadnjih letih je tam tudi učil v spomladanskih semestrih kot gostujoči profesor.

Med slovenske klasike se je vpisal leta 1993 z izbranimi pesmimi v renomirani zbirki Kondor. Leta 2005 je bil izvoljen za izrednega člana SAZU. Velja za najbolj prevajanega slovenskega avtorja. Tudi sam prevaja, predvsem iz angleščine in francoščine. Danes živi kot svobodni književnik v Ljubljani in še vedno veliko potuje.

Dela

Pesništvo

Tomaž Šalamun je pesnik izjemne ustvarjalne energije in ena osrednjih pesniških osebnosti. Izdal je več kot trideset pesniških zbirk in je tako zagotovo najplodovitejši slovenski pesnik. Že s prvo zbirko (*Poker*) je odprl vrata v takšen pesniški svet, kakršnega dotlej nismo poznali. To je svet prezrtih doživetij, svet, ki je bil upesnjen tudi že pred njim. Šalamun ga je izpovedal s posebnim svojim jezikom. S tem jezikom je vpeljal v poezijo besede, ki so prej v pesmih veljale za tabu. Vendar, vpeljal jih je na tak način, da so se neizbežno prilegale v njegove pesnitve. S tam je nakazal poeziji pot v široko prostost. Nikoli ne piše v prvi osebi. Pesniški jaz se pri Šalamunu skriva v jeziku in v skitem pripovedovalcu, ki govori v hitro spremenljivih asociacijah, z neprizadetimi, ironičnimi in s posmehljivimi besedami, tako da nikjer ne pripoveduje pesmi neposredno iz sebe, ampak jo govorijo besede, z glasom skorajda neprizadetega pesnika, ki se igra vragolijaste igre pred bralčevimi očmi. Uresničil je dosleden tip modernistične poezije, po vsebinski strani se je odtrgal ne le od tradicije socialnega realizma, marveč tudi od simbolizma in eksistencializma. Njegovi verzi, ki so oblikovno

popolnoma svobodni, so polni nepričakovanih pojmovnih povezav, asociacij in najbolj nenavadnih domislic. Berejo se kot igrive, duhovite, včasih šokantne, a tudi bizarne igre svobodne domišljije. Svoja dela je objavljala predvsem v *Perspektivah*, v zborniku *EVA*, *Pericarežeracirep*, *Katalog I*, *Katalog II*.

Poker

Prva pesniška zbirka s provokativnim naslovom *Poker* je leta 1966 izšla v samozaložbi. Šalamunova pesniška zbirka *Poker* je pomembna zaradi posebnosti, ki se odmikajo od do tedaj tradicionalnih predstavitev pesmi in se kažejo na ravni ustvarjenih pesmi samih ter na ravni motivike in tematike pesmi. Med prvimi, ki so Šalamunovo avantgardno poetiko sprejeli naklonjeno, je bil srbski nadrealistični pesnik Oskar Davičo, potem pa postopno tudi slovenski kritiki in literarni zgodovinarji, mdr. Boris Paternu, ki so pozitivno ovrednotili slovensko neoavantgaro.

Nagrade

Za svoje delo je prejel več mednarodnih in tujih nagrad, tudi Prešernovo nagrado leta 1999, ki je najvišje priznanje Republike Slovenije za dosežke na področju umetnosti, in Jenkovo nagrado leta 2007 za pesniško zbirko *Sinji stolp*, ki jo podeljuje Društvo slovenskih pisateljev za najboljšo pesniško zbirko v preteklih dveh letih.

DUMA 64

Zjeban od Absolutnega
nažrt devic in drugih smrtno prizadetih ljubim vas o bližnjiki pohlevni domislek boga
očeta
ljubim vas o celovite osebnosti sladkega v mojem duhu se je zganila milost zrenja
o protestniki duševnih muk
o dresirani intelektualci s potečimi se ročicami
o logiki vegetarianci z dioptrijo minus petnajst
o rektorji z nagobčniki
o ideologi s svojimi cipami ideologijami
o doktorji prežvekujoči loške kruhke in interpunkcije
o mumije akademsko trepljajoče strast in bolečino
Pascal ki si je potrudil in Bach ki se ti je posrečilo
o neizrekljivo slastno presihajoči liriki
o hortikoltura prosvetljenci in ptice lastavice
o socializem a la Luis XIV. ali kako bi zaščitil uboge živalce
o stopetintrideset ustavodajnih teles ali kaj bi
naredil s crknjeno mačko da ne bi zaudarjala
o revolucionarne množice ali kje je sanotroj ki bi nam zdravil impotenco
Hodil po zemlji sem naši in dobil čir na želodcu
dežela Cimpermanov in njihovih mozoljastih občudovalk
dežela hlapcev mitov in pedagogike
O Slovenci kremeniti prehlajeni predmet zgodovine
ROŽICE V KIŠTICAH

Ko je Tomaž Šalamun objavil pesem Duma 64, je le ta dvignila veliko prahu, saj je bil takrat na oblasti komunistični režim in zanj je pesem predstavljala estetsko in družbeno politično provokacijo. V bistvu gre za parodijo na Župančičevo Dumo. Že v prvem verzu (absolutnega) pove, da mu je dovolj tradicije- pomeni prelom s tradicijo. Govori o tem, kako smo Slovenci pohleven narod. Tema je bivanjska, domovinska. Oblika je svobodna, ne uporablja ločil, velikih začetnic, rima je svobodna

Zaključek

Šalamun in njegova poezija – to ni ponovljivo. Zagotovo spada med najboljše slovenske pesnike. Čas v katerem je ustvarjal mu ni bil najbolj naklonjen. Sprejeti je moral kritike, prav tako večkrat dobi velik aplavz. Tisti, ki poznajo njegova besedila, mu bodo očitali posnemanje, spet drugi bodo rekli, da so plohe besede napisane samo zato, da so.

Utrga se luč
zdrobi se kamen
skoz tvojo senco steče reka
in tuja sonca vžigajo svetlobo
nihče ne ve kako si prišel tja
toda kjerkoli si
v karkoli so te vpeli
samo to veš
da moraš
(Tomaž Šalamun)